

Obsah

Úvod	10
Kapitola 1	
Konceptuální a metodologické inovace v sociálněstratifikačním výzkumu vzdělanostních nerovností	17
1.1. Teoretické přístupy k vysvětlení vzniku a reprodukce vzdělanostních nerovností	18
1.2. Teoreticko-empirické přístupy k zachycení vývoje vzdělanostních nerovností	21
1.3. Věcně-metodologické inovace v empirickém výzkumu vzdělanostních nerovností	22
1.3.1. Základní model sociální stratifikace – P. Blau a O. D. Duncan	23
1.3.2. Sociálně-psychologický model – W. H. Sewell a R. M. Hauser	25
1.3.3. Koncept alokace vzdělání – Robert D. Mare	26
1.3.4. Maximálně udržovaná nerovnost – A. E. Raftery a M. Hout	28
1.3.5. Multinomiální tranzitivní model – R. Breen a J. O. Jonsson	30
1.3.6. Nerovnost udržovaná ve výsledku – Samuel R. Lucas	32
Kapitola 2	
Jakým směrem se ubírají analýzy působení sociálního původu ve vzdělanostní trajektorii?	35
2.1. Nejnovější diskuse v soudobé metodologii výzkumu vzdělanostních nerovností	38
Kapitola 3	
Vývoj vzdělanostních nerovností a vzdělanostní mobility v českých zemích od počátku 20. století do pádu socialismu	42
3.1. Hlavní trendy v českém vzdělávacím systému na pozadí historicko-politického vývoje	43
3.2. Vzdělanostní nerovnosti v kontextu socialistické vzdělávací politiky	47
3.2.1. Teorie vzdělanostních nerovností socialistických zemí	48

3.2.2. Základní rysy socialistického vzdělávacího systému	50
3.2.3. Vývoj nerovností v přístupu ke středoškolskému vzdělání	51
3.2.4. Vývoj nerovností v přístupu k vysokoškolskému vzdělání	56
3.2.5. Zasazení do komparativního rámce	59
3.2.6. Shrnutí poznatků o vývoji vzdělanostních nerovností do roku 1989 v bodech	63
Kapitola 4	
Základní kvantitativní údaje o přechodu k vyššímu vzdělání v České republice	66
Kapitola 5	
Exkurs do funkční gramotnosti české dospělé populace – šetření SIALS 1998	71
5.1. Identifikace skupin států dle celkové úrovně funkční gramotnosti	71
5.2. Mezinárodní komparace výsledků v jednotlivých typech funkční gramotnosti	82
5.2.1. Rozložení výsledků v testech literární gramotnosti v zemích s různým typem diferenciací vzdělávacího systému	83
5.2.2. Rozložení výsledků v testech dokumentové gramotnosti v zemích s různým typem diferenciací vzdělávacího systému	87
5.2.3. Rozložení výsledků v testech numerické gramotnosti v zemích s různým typem diferenciací vzdělávacího systému	89
5.3. Porovnání vzdělanostní úrovně obyvatel v jednotlivých skupinách zemí	93
5.3.1. Výsledky dosažené v jednotlivých testech funkční gramotnosti v terciárně vzdělané populaci – komparace tří skupin států s různým stupněm diferenciací vzdělávacího systému a České republiky	96
5.3.2. Výsledky dosažené v jednotlivých testech funkční gramotnosti u populace s vyšším středním vzděláním – komparace tří skupin států s různým stupněm diferenciací vzdělávacího systému a České republiky	98
5.3.3. Výsledky dosažené v jednotlivých testech funkční gramotnosti u populace s nižším středním vzděláním – komparace tří skupin států s různým stupněm diferenciací vzdělávacího systému a České republiky	101
5.4. Shrnutí – kompetence české dospělé populace v mezinárodním srovnání	103

Kapitola 6	
Vývoj vzdělanostních nerovností v České republice po roce 1989	106
Kapitola 7	
Jak vývoj vzdělanostních nerovností v českých zemích koresponduje s teoriemi vzdělanostních nerovností?	113
Kapitola 8	
Analýza vzdělanostní mobility mezi lety 1906 až 2003	116
8.1. Výzkumné otázky, data a metodologie	117
8.2. Výsledky analýzy	123
8.2.1. <i>Proměny vzdělanostní struktury (marginálních četností)</i>	123
8.2.2. <i>Analýza mobilitních pohybů</i>	127
8.2.3. <i>Analýza relativní mobility</i>	134
8.3. Shrnutí výsledků mobilitní analýzy	136
Závěr	140
Literatura	144
Přílohy	157
1. Příspěvek k diskusi nad konceptem strukturní a čisté mobility	157
2. Příspěvky k anonymnímu recenznímu posudku obdržnému ke stati „Proměny v mezigeneračním přenosu dosaženého vzdělání v České republice v historické perspektivě“	162
2.1. <i>Datový soubor získaný spojením dat z několika výběrových šetření a jeho analýza (PhDr. Pavla Bergmannová)</i>	162
2.2. <i>Historické proměny vzdělávacího systému versus proměny šancí na dosažené vzdělání (doc. PhDr. Tomáš Katrňák, Ph.D.)</i>	165
3. Syntax pro výpočet log-lineárních modelů z programu LEM	167
Summary	170
Věcný rejstřík	175
Jmenný rejstřík	177